

Byer under forvandling

Fra industri til kultur, oplevelser og viden i Bilbao og Aalborg.

Af Ellen Højgaard Jensen og Susanne Bøcker,
Dansk Byplanlaboratorium

Blandt planlæggere har man i mange år talt om Bilbaoeffekten. Få byer har som den formået at ændre sit image fra industriby til kultur- og oplevelsesby. Med opførelsen af Guggenheimmuseet i 1997 var det som om byen fik et helt nyt liv. Og Frank Gehrys ikoniske bygning står som et symbol på den nye status.

Men historien om Bilbaos forvandling er

ikke kun historien om en enkelt bygning. Det er derimod historien om et langt sejt træk af visioner, langsigtede investeringer, partnerskaber og planer. I Byplan Nyt 4-11 bragte vi en tidsakse, med de vigtigste dokumenter og begivenheder plottet ind. Denne tekst er en uddybning af opslaget i Byplan Nyt. Bliv inspireret af nordspanierne og sammenlign med Aalborgs udvikling, der på så

mange måder minder om Bilbaos. Aalborg er ligesom Bilbao en tidligere industriby. I Aalborg tog planerne omkring kultursatsningen på havnen fart omkring årtusindskiftet, men allerede i 70'erne skete det første ryk med opførelse af universitet og kunstmuseum. I dag er både Nordkraft og Utzoncenteret symboler på byens forvandling – ligesom Guggenheim er det for Bilbao.

Aalborg - Fra industriby til videns- og oplevelsesby

1900-1970 'Danmarks arbejderby'

Havnen var landets næststørste. Værfts- og cementfabrikker opstod og var medvirkende til, at Aalborg fik tilnavnet 'byen med de rygende skorstene' netop pga. de tunge industrivirksomheder, herunder: Aalborg Portland, Dansk Andels Cement, Dansk Eternit, C.W. Obel (tobak), Aalborg Værft og De Danske Spritfabrikker. Pga. de mange arbejdere fik Aalborg tilnavnet 'Danmarks arbejderby'.

1959 Havnen omlægges - industrihavnen flyttes

Under industrialiseringen kunne den centrale havn ikke opfylde nye krav om vanddybder mv., og man udvidede sejlrenden ved Hals Barre. Her opstod den nye industrihavn også kaldt Containerhavnen eller Grønlandshavnen. Denne flytning af industrihavnen gør, at man i dag kan anvende den centrale havn (den tidligere industrihavn) til andre rekreative og kulturelle formål. I modsætning til andre havnebyer er der i Aalborg

ingen konflikt mellem industrihavnen og den nye rekreative havn.

I 1970'erne er fokus på byfornyelse - bymidteplanlægning

1974 Aalborg Universitet blev opført (tidligere AUC i dag AAU)
Aalborg satses på viden allerede fra 70'erne. Arkitekt: Dall-Lindhartsen

1975 Byfornyelse i stedet for gadegenemrud

Et planlagt gadegenemrud gennem Aalborg midtby opgives til fordel for en strategi om byfornyelse af midtbyen. Dette satte en ny dagsorden og gav et nyt perspektiv på byen.

(1958-) 1972 Museum of Modern Art af Alvar Aalto

I dag hedder Alvar Aaltos modernistiske kunstmuseum 'KUNSTEN'. Sammen med den danske arkitekt Jean-Jacques Barué skabte Alvar og Elissa Aalto museet, og det anses for at være et stort modernistisk værk i dansk arkitekturhistorie. Allerede i 1958 vandt de konkurrencen, men grundet dårlig økonomi stod det først færdigt i 1972.

1989 Åben idekonkurrence om hele havneområdet

Konkurrencen åbner op for nye perspektiver og muligheder for anvendelse af de centrale havnearealer. Herefter blev første havneomdannelse mellem broerne i Aalborg 'Vestre Havnepromenade' planlagt.

1992 Aalborg kommune køber den centrale havnefront mhp. på omdannelse

Dette køb kaldes også 'Etape 1'. Købet fandt sted efter omdannelsen af 'Vestre Havnepromenade'. 'Vestre Havnepromenade' havde fået en kritisk medfart og kommunen ønskede med 'Etape 1' at lære af erfaringerne og skabe endnu bedre havnearealer.

1993 Dokumentet Bykataloget

Bykataloget sætter fokus på kvalitet i byrummene frem for den traditionelle, funktionalistiske planlægning. Der kommer endnu større fokus på inddragelse af forskellige interessenter herunder borgere. Bykataloget træder i stedet for kommuneplanen, men blev kun udviklet for delområder og ikke hele kommunen.

"Det her foreliggende »Bykatalog« repræsenterer en helt ny måde at lave planlægning på"

Citat hentet fra kataloget.

Se Bykataloget, klik her.

I slutningen af 1990'erne udvikles tværfagligt samarbejde

Især med kvarterløft udvikles det tværfaglige samarbejde om konkrete projekter i Aalborg Kommune. Samarbejdet om bl.a. kultur og fritid har sat et stort præg på den fortsatte projekt- og plankultur i kommunen.

1999 Dokumentet FJORDKATALOGET vedtages

1998 NOVI etableres

Nordjyllands videnpark i Aalborg Øst - en forskerpark med mere end 90 forskellige virksomheder.

Planlægger nu ny udvidelse til 120 mio. kr.

1998 Nuværende borgmester Henning G. Jensen vælges

"Jeg har været optaget af, at vi har udviklet os fra industriby til uddannelsesby"
Borgmester Henning G. Jensen (1998-)

1999 Dokumentet FJORDKATALOGET vedtages

Byrådet godkender Fjordkataloget 'Byen og fjorden', som er en del af Kommuneplanen og en overordnet politik for det samlede fjordområde. Allerede tilbage i 1996 er der optræk til Fjordkataloget, hvor Byrådet beslutter at udarbejde en temaplan for at skabe et fundament for udvikling langs fjorden og havnefronten.

*I Fjordkataloget står bl.a. at:
"Flere projekter er kombinerede projekter, hvor Aalborg Kommune og private må arbejde sammen om gennemførelse"*

"Der efterspørges ikke by i metermål, men by med specielle kvaliteter, der netop tilfredsstiller den enkeltes ønsker"

Fjordkataloget s. 6

Se mere i Fjordkataloget, klik her.

2003 Kommuneplantillæg - Kommunen forbereder og muliggør omdannelse af den centrale havnefront

2004 Byrådet beslutter at bremse nedrivningen af Nordkraft

Byrådet køber Nordkraft af ELSAM og bremser nedrivningen. Ønsket er at genbruge de tilbageværende bygninger, for at omdanne Nordkraft til et center for kultur og fritid. Fokus på industrikulturarven;

2008 Utzoncentret af Jørn og Kim Utzon

nyfortolkning af hvad fabrikker kan bruges til, som en del af byens identitet. Erfaring er bl.a. hentet fra studieture til Hamborg og Ruhrdistriktet.

2006-2008 Havnevej omstruktureres
Forudsætning for en visuel og funktionel sammenhæng mellem midtbyen og havnefronten, var bl.a. havnevejens ombygning til 2 spor med cykelstier og midterhelle.

2005-2011 Fysisk omdannelse af den centrale havnefront
Projektet er udviklet af Aalborg Kommune i samarbejde med et rådgiversteam bestående af Cowi, Arkitektfirmaet C.F. Møller og landskabsarkitekt Vibeke Rønnow.

2006 Aalborg som kulturarvs-kommune

Fokus på industriens kulturarv integreres i kommuneplanen bl.a. Aalborg kommune er en af de fire første kommuner, der implementerer kulturarv som et aktiv i planstrategi og kommuneplan. Portland og Aalborg Akvavit udpeges som 2 ud af i alt 25 industrikulturminder i DK. Genanvendelsen af elkraftværket anses som en milepæl i Aalborg, men var allerede her godt i gang.

2006 - 'Village 21'

Det gamle eternitfabriksområde fra 1927 er under omdannelse fra industri til en ny grøn vidensbydel. I 2006 vedtog byrådet en byomdannelsesstrategi med boliger, kontorer, rekreation og butikker for området. Det er COWI, der udvikler området og har døbt den kommende bydel 'Village 21'

2008 Utzoncentret

Af Jørn og Kim Utzon. Utzoncentret er ejet og drevet af Utzon Fonden. Centret er støttet af EU-midler og Obel Fonden.

2011 Nordkraft Kulturhus - et kraftcenter for kultur og fritid

Nordkraft er et nedlagt elkraftværk, der blev bygget i 1909 og udvidet mellem 1930-70. Arkitektfirmaet CUBO Arkitekter A/S var hovedrådgivere. Herudover stod fem firmaer i et team om udviklingen, herunder

2011 Nordkraft Kulturhus af Cubo Arkitekter

Arkitektfirmaet NORD i Aalborg, Egebjerg By & Landskab ApS, Korsbæk & Partnere, Brix & Kamp A/S og Pro A Consult ApS. Nordkraft finansieres af Skråens Venner, DGI, Aalborg Kommune, private investorer samt Lokale- og Anlægsfonden. Kommunens bidrag er (for hovedpartens vedkommende) fremkommet ved salg af kommunale bygninger i Aalborg, hvor de foreninger som flyttede til Nordkraft, tidligere lejede sig ind.

2013 Musikens Hus

Arkitekterne er Coop Himmelb(l)au og fonden 'Musikkens Hus' er bygherre. Realdania er formand for fonden, som tidligere har indsamlet over 50 mio. til projektet i Nordjylland. Kommunen bidrager økonomisk med driften af huset, samt til de omkringliggende friarealer og byrum.

Flere eksempler på genanvendelse af bygninger i Aalborg

Aalborg begyndte allerede i 1970'erne med at genbruge nogle af Obels bygninger i Vestbyen til Aalborg Universitetscenter og Skråen (et rytmisk spillested). Men det er først for alvor i slutningen af 1990'erne, at Aalborg genbruger og omdanner de gamle og centralt beliggende industriområder til kulturcentre, boliger, erhverv samt rekreative byrum.

Cementfabrikken DAC: Området er omdannet til boliger og erhverv efter plan fra omkring år 2000.
Nørresundby Svineslagteri: Lukkede i 2004 og området er nu under omdannelse, foreløbigt er Føtex og en del boliger bygget.
Værftsområdet: Omdannet til KMD og boliger.
Godsbanearbejdet: I gangværende planlægning og omdannelse til bl.a. campus for mellemuddannelser. Ejet af henholdsvis DSB Ejendomsudvikling A/S, BaneDanmark, Aalborg Kommune m.fl.

Kommunalt ejede grunde på den centrale havnefront har medvirket til, at kommunen, også i krisetider, har haft mulighed for at styre omdannelsen og designet og for at koordinere de mange projekter.

Fokus på oplevelser

I dag karakteriseres Aalborg som en international orienteret universitetsby. Men foruden dette kendetegnes Aalborg i dag også som en oplevelsesøkonomisk zone. Som beskrevet i ovenstående er det oplevelsesøkonomiske aspekt udviklet i årene efter 2000, hvor fokus har været på genanvendelse af gamle fabrikker på havnefronten og den østlige del af midtbyen. Herudover har der været et øget samarbejde mellem kultur, erhverv og byplanlæggere.

1959 Havnen omlægges - Industrihavnen flyttes

Muliggør en anden anvendelse af de centrale havnearealer

Bilbao - Fra industriby til design- og arkitekturmetropol

1850-1950 Blomstrende jern- og stålindustri

Bilbao udmærker sig ved sin industri og bliver allerede her en kendt by i Europa. Bilbao udvider også havnen i denne periode.

1975-1990 Socioøkonomisk krise

Bilbao kendetegnes i disse år som en hensygnende industriby med miljøproblemer og høj arbejdsløshed. I dag henvises problemerne med degenerering ofte til den strukturelle organisering i den industrielle tidsalder – eks. en for udifferentieret økonomi- og arbejdsmarkedspolitik.

I 1975 dør diktatoren Franco og forskellige omstændigheder er medvirkende til, at der udvikles et nyt tanke sæt sideløbende med krisen:

- Krisen er sammenfaldende med Spaniens nyfødte demokrati og nye regionale kræfter
- Bizkaia regionen er skatteautoritet (Provins regeringen har en speciel skatopolitik)
 - Giver en stærk finansiel base for regionen
 - Nøgleinvesteringer i lokalplanlægning
 - Der sker afgørende politiske og institutionelle ændringer

1981 Nervion floden renses

'Bizkaia Water Authority' stod for den langsigtede investering og implementering af planen. Rensningen af det udtjente og forurenede havneområde påbegyndtes allerede i 1970'erne og var færdig i 1981.

1988 Sir Norman Foster and Partners vinder konkurrence om metroen

Metroen har været på tegnebrættet siden 1971 og først i 1987 godkendes byggeri og

1981
Nervion floden renses

finansiering. Efter Sir Norman Foster and Partners vinder konkurrencen i 1988, begynder konstruktionen af metroen i centrum i 1989.

1989 Initiativ til 'Strategic Plan for the Revitalization of the Metropolitan Bilbao'

Det første initiativ tages her til at udarbejde en strategisk plan for at omdanne og ruste Bilbao til det 21. århundrede. Initiativet er igangsat af den Baskiske regering og Bizkaia kommuneråd.

1991 Organisationen 'Bilbao Metropoli-30' nedsættes

Som et resultat af politisk beslutning om iværksættelse af byfornyelse oprettes tænketanken 'Bilbao Metropoli-30'. I dag er den primus motor i Bilbaos udvikling og revitalisering. Den nynedsatte tænketank får ansvar for at færdiggøre den første revitaliseringsplan. Dette bliver et udkast til en planlægningsstrategi for Bilbao. Strategien fokuserer på at fremme og søsætte offentlige/private partnerskaber.

1991
Organisationen 'Bilbao Metropoli-30' nedsættes
Tænketank og primus motor i Bilbaos udvikling og revitalisering. Får ansvar for at udarbejde den første revitaliseringsplan. Fokus på strategier og især på at fremme offentlig-private partnerskaber.

Se uddybning nederst i dokumentet eller se hjemmesiden her: www.bm30.es, klik her.

1992 Organisationen 'Bilbao Ría 2000' oprettes

En offentlig non-profit organisation, der koordinerer og udfører projekter ift. revitalisering af byområder, transport og miljø. Delvist ejet og drevet af Baskerlandets administration og statsadministration.

Se mere: www.bilbaoria2000.org, klik her.

1992: Revitaliseringsplan vedtages

Udkast til en revitaliseringsplan udarbejdet af Association Bilbao Metropoli-30, som opfølger til eller videreudvikling af 'Strategic Plan for the Revitalization of the Metropolitan Bilbao'. Bilbao Metropoli 30 anerkendes dette år som en 'Public Utility Entity' af den Baskiske Regering.

Planen fokuserede på otte kritiske problemstillinger:

- Investering i menneskelige ressourcer
- Avanceret service
- Mobilitet og tilgængelighed
- Miljømæssig regenerering
- Bymæssig regenerering
- Kulturen i centrum
- Koordineret ledelse mellem offentlig administration og den private sektor
- Social handling

1992 Udflytning af industrihavn og skibsværfter

Udflytningen var startskuddet til Bilbaos fysiske transformation og muliggjorde byudvikling og samtidig havneaktivitet. Gendannelse og transformationen af havnen, herunder gamle industriarealer og fabrikker har affødt en generel byomdannelsesproces i Bilbao.

Finansiering: Bilbao Ría 2000

1995 Første del af metroens linje I åbnes og forstæder og bymidte sammenbindes

Metroen servicerer Bilbao by og store dele af det indre opland. Udbygningen af metroen er stadig i gang i dag og slutter indtil videre med en 'linje 5', som forventes færdigkonstrueret i 2016. Herudover planlægger man fremtidige udvidelser af eksisterende linjer.

1992
Udflytning af industrihavn og skibsværfter

1997 Guggenheim museum af Frank Gehry

Finansiering via offentlige midler og drift via billetindtægter mm.

1997 Bilbaos havneudvidelse påbegyndes

1998 Byen bindes sammen med 'Zubi-zuri' broen af Santiago Calatrava

1999 Euskalduna Koncert og kongressal af Federico Soriano og Dolores Palacio 1999

Finansiering via offentlige midler og drift via billetsalg, kongresser o.a.

1999 Strategidokumentet 'Bilbao 2010: Strategic Reflections'

For at modstå nye udfordringer, som stigende globalisering, det nye informations- og teknologisamfund, ændrede økonomiske og sociale strukturer opstartede 'Bilbao Metropoli -30' undersøgelser til 'Bilbao 2010: Strategic Reflections'.

2000 Udvidelse og modernisering af Bilbaos lufthavnsterminal af Santiago Calatrava

2001 Strategidokumentet 'Bilbao 2010: The Strategy'

'Bilbao 2010: The Strategy' er en udløber af 'Bilbao 2010: Strategic Reflections' og understøtter og videreudvikler derfor selvsamme strategi.

Citater fra 'Strategic Reflection 2030: The age of professionals':
 "Bilbao Metropolis- 30 has been without doubt one of the best known examples worldwide of an effective and active public-private organisation in the urban planning field"
 Bilbaometropolitano2030 s. 82

1995
Første del af Norman Fosters metro åbnes
Forstæder og bymidte bindes sammen

Ved åbningskonferencen til 'Bilbao 2010: The Strategy' kommenterer José Antonio Garrido, formanden for Bilbao Metropoli-30, på udviklingen siden 1990 med:

"In Strategic Reflection we said that dreams come true in Bilbao. Now we say how it's done"

Citat af José Antonio Garrido
 Ved åbningskonferencen til 'Bilbao 2010: The Strategy', klik her.

2002 Alhóndiga Bilbao

Philippe Starck omdanner dele af et vin-varehus fra 1909 design af Ricardo Bastida.

2007-2011 Torre Iberdrola af César Pelli

Iberdrolas (elektricitetselskab) nye hovedkvarter.

2008 Den Baskiske sundhedsafdeling af Juan COLL-BARREU

2007-2010 Bilbao sportsarena af ACXT Architects

2011 Strategidokumentet 'Strategic Reflection 2030: The age of professionals'

Generalforsamling og det 20. jubilæum for Bilbao Metropoli- 30s grundlæggelse. Her fremlægges: 'Strategic Reflection 2030: The age of professionals'.

"Neither the public sector on its own, nor the private sector alone, have the capabilities that an effort of this size requires, in which competitiveness is its main foundation"
 Angel Jordan 1992,
 Bilbaometropolitano2030 s. 82

1998 Guggenheim museet af Frank Gehry

"The key to success for the Metropolitan Bilbao of the next 20 years is to have people committed to and guided by shared social values".
http://www.bm30.es/homepage_uk.html

Hvad er Bilbao Metropoli-30?

Tænketank og primus motor i Bilbaos udvikling og revitalisering. Opstartet som 'Association of Promotion & Research'. Foreningen 'Bilbao Metropoli-30' er etableret i 1991 af den Baskiske regering, Biskops Regionsråd og Bilbao by. Foreningen har et stort nationalt og internationalt netværk. Foreningen er apolitisk, neutral og fagligt orienteret.

Foreningen driver primært implementeringen af den strategiske revitaliseringsplan, herudover består en stor del af deres virke i at fremme forskning og projekter vedrørende byplanlægning. Foreningen afholder workshops og sommerkurser med eksperter, hvor temaerne spænder fra ligestilling til kollektiv transport til filosofiske debatter om udviklingen i Europa, samt specifikke geografisk kendte områder som Ruhrdistriktet, Dubai, Dublin etc. Eksperterne er hentet ind fra mange forskellige fagområder, samt mange ledende aktører fra erhvervslivet. Samarbejde mellem offentlige og private aktører og sektor har været deres fokus og det siges at aktiv deltagelse fra alle involverede (private og offentlige selskaber) har været nøglen til, at mange store projekter er blevet gennemført og dermed nøglen til den urbane transformation.

Byer under forvandling

AALBORG BILBAO

